

Kiss Endre: A kolozsvári Szent Mihály-egyházközség hollandkölcsön-ügye

FERENCZI SÁNDOR

Babeş–Bolyai Tudományegyetem / Babeş–Bolyai University
Kolozsvár / Cluj-Napoca (RO)
sandorferenci@yahoo.com

Könyvészeti adatok / Bibliographic Information:

Kiss Endre. *A kolozsvári Szent Mihály-egyházközség hollandkölcsön-ügye.*

Studia Theologica Transsylvaniensia Supplementum 1.

Budapest – Kolozsvár: Szent István Társulat – Verbum, 2024.

ISBN: 978-963-612-124-2 (Print); ISBN 978-963-612-147-1 (Online).

345 oldal. <https://doi.org/10.52258/stthtr.sup.01>

Kiss Endre doktori dolgozatát 2020. július 1-jén védte meg, amelyről az alábbi tudósítást olvashatjuk: „A holland kölcsön ügye akár egy krimi címe is lehetne, holott ez egy ma megvédett tudományos dolgozat címe.”¹ A National Spaaret Emissie Bank Nijmegen holland pénzintézettől felvett 600 000 holland forintot kölcsön körül kialakult szövevényes és érdekesítő ügynek járt

¹ Bodó Márta, Márton Áron és a holland kölcsön ügye: doktori védés Kolozsváron. Hozzáférés: 2024. 10.17. <https://romkat.ro/2020/07/01/marton-aron-es-a-holland-kolcson-ugye-doktori-vedes-kolozsvaron/>

---

utána a dolgozat elkészítője. Ez a dolgozat most könyv formájában is megjelent.

A szerző az 1927-ben felvett kölcsönrel kapcsolatban a dolgozatát két főszereplő köré építi fel, amelyek a könyv két fő fejezetét is alkotják. Az első fejezetben a kölcsönt felvevő Hirschler József kolozsvári plébános a főszereplő, míg a második fejezetben a későbbi püspök Márton Áron, akinek sikerült rendeznie a kölcsön körül kialakult áldatlan helyzetet.

A tehetséges és nagy megvalósításokat véghezvivő Hirschler József megítélése szerint a holland kölcsönre a Szent Mihály-egyházközségnek nagy szüksége volt. Azzal érvelt a kölcsön felvétele érdekében, hogy az iskolák helyzete, a tanszemélyzet fizetése és a beépítetlen plébániai területek – amelyeket elvehetnek, ha nem kezdenek velük valamit – mind megkívánják e kölcsön felvételét (55. o.). A kölcsön felvételénél azonban az volt a probléma, hogy a nagy műveltségű apát-plébános, aki a grandiózus megvalósítások embere, teljesen járatlan volt a gazdasági kérdésekben (25. o.). S ugyanakkor megbízott azokban, akik önös érdekeiket is ezzel a kölcsönrel akarták kiszolgálni. Például az egyházközség főgondnoka már az ügy elindulása előtt tudatában volt annak, hogy a saját vállalkozása veszélyben forog, s ezért annak reményében szorgalmazta a holland kölcsön felvételét, hogy annak bizonyos részét saját üzletének megmentésére is felhasználhatja (26. o.). A kölcsön körüli gondok a törlesztések elkezdődésével és az adósságok növekedésével váltak nyilvánvalóvá. A plébánia vezetői ugyanis átmeneti megoldásokat választottak, újabb kölcsönöket vettek fel, ami a megoldás helyett újabb adósságot gerjesztett. A holland kölcsön ügye odáig fajult, hogy eljutott egészen Rómáig is. A Zsinati Kongregáció a nunciatúrán keresztül érdeklődött az ügyről (86. o.). A szerző megjegyzi, hogy ebben az ügyben az egyetlen ember, aki tisztán látott, és aki nagy erőfeszítéseket tett az egyházközség ügyeinek rendezésében, az Gyárfás Elemér szenátor volt (106. o.).

A szerző „oknyomozó” újságíróhoz hasonlóan, lépésről lépésre tárja az olvasó elé a kölcsön körüli történeteket. Egyes alfejezetekben külön tárgyalja azoknak az egyházközségi főgondno-

koknak, illetve a dírekóriumnak a tevékenységét, akiknek hivataluknál fogva is közük kellett, hogy legyen a kölcsönhöz, amely Hirschler József plébános lemondásához vezetett, és aki lemondása után alig néhány hónap múlva, 62 éves korában meghalt. A tragikus véget ért Hirschler József valójában jóhiszemű és valamiképpen ebben a világban mindig idegen ember volt, ahogy Kiss Endre jellemezte (182. o.)

Hirschler lemondása, illetve lemondása után Márton Áron kapott megbízatást az ügyek továbbviteléhez. A könyv második fejezete a holland kölcsönrel kapcsolatos ügyintézését, valamint egyéb lelkipásztori munkásságát taglalja, amelyek olyan eredményesek voltak, hogy a püspöki szék elnyerésére méltóvá tették. Számomra a könyvnek ez a fejezete tűnt érdekfeszítőbbnek. Ebben a fejezetben szembetaláljuk magunkat a jövő nagy püspökkel, az ő sikeres problémamegoldó képességével. A kölcsönügy sikeres rendezése érdekében Márton Áron az egyházmegye főpásztorának hozzájárulásával lassan mindenkit „kikapcsolt”. Schilling Dezső ügyvéd háttértárgyalásaival a holland kölcsönzőktől sikerült kedvező fizetési feltételeket kieszközölnie. És amikor az ügy még nagyobb diszkrétciót kívánt – ugyancsak a püspök jóváhagyásával –, minden felelősséget magára vállalva, egyedül intézte a kölcsönügyeket, titkosan bevonva egy megbízható ügyvédet is. Talán ennek a magatartásának a kapcsán feltevődhet a bizalom kérdése is. De nem szabad elfelednünk azt a tényt, hogy a közel húsz évig húzódó ügy során az adott helyzetben, ismerve az előzményeket, Márton Áronnak nem volt más választása. Márton Áront az ügyek intézésében segítette egyéni adottsága is, hiszen a kapcsolatteremtés, a kommunikáció nagy mestere volt. A cél érdekében, hosszas küzdelem árán sikerült a méltatlan egyéneket lefejtetnie az egyházközségről (34. o.). Mindezek ellenére a kölcsönügy rendezése még éveket vett igénybe. Végérvényesen csak 1945 decemberében zárult le, amikor a hitelezők leküldték a gyulafehérvári püspökségre a törlési engedélyeket (295. o.).

Említésre méltó, hogy Hirschler József esetében is úgy látszik, hogy kísértett a múlt, mivel előtte néhány évtizeddel az elődje, az ugyancsak tehetséges plébános, Veszely Károly (1874–1881)

került nehéz anyagi helyzetbe. Olyannyira, hogy miután el kellett hagynia a kolozsvári plébániát, koldusszegényen érkezett új állomáshelyére, a Gyulafehérvár melletti Borbándra. Mindkettőjüknek az volt a veszte, hogy nem tudták megfelelőképpen megválasztani munkatársaikat. Megbízta olyanokban, akik nem voltak méltók erre a bizalmukra. De azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy mindkettőjük működése idején a társadalomban olyan volt a pénzügyi helyzet, amiben papként nem tudtak eligazodni, és mások tanácsaira voltak szorulva.

A könyv formájában megjelent dolgozatot elsősorban a lelkipásztorkodó papságnak ajánlanám, mivel ennek olvasása közgazdasági vonatkozásban is kiszélesíti a papság látókörét. A holland kölcson ügye óta eltelt közel száz esztendő óta természetesen megváltozott a világ gazdasági „léggöre”, de a gazdasági válságok, az önös érdekek érvényesülése azonban ugyanúgy jelen van, mint annak idején. S figyelmükbe ajánlom a szerző egyik végkövetkeztetését, vagyis azt, hogy az egyházközség pénzt nagy remények kecsegtetésével sem szabad bizonytalan szerencsejátékokra felhasználni. A költségvetés pénzügyi intézését csak hivatalosan, a törvények betartásával szabad végezni (301. o.).